

Platanus (Platan)

čeleď: Platanaceae

Většina druhů pochází z USA a Mexika. Jedná se o opadavé listnaté stromy s rozložitou korunou. Kmen je tlustý, válcovitý. Borka nabývá různé barvy a odlupuje se v plátech. Mladé větve jsou slabé (i převislé). Palisty jsou dlanitoklané. Listy jsou střídavé, jednoduché, dlanitě laločnaté, asymetricky zubaté a řapíky mají rozšířenou bázi. Kvete jednopohlavnými nevýraznými 3 - 4četnými květy v kuklovitých strboulech, samčí mají 3 - 8 tyčinek, kališní lístky mohou být srostlé a korunní lístky jsou volné. Plodství přetrvává na rostlinách i přes zimu, je složené z jednosemenných kyjovitých oříšků s chlupy.

Vyhovují jim hluboké vzdušné vlhké půdy bohaté na živiny a plné slunce.

Množí se semeny sbíranými od listopadu před mrazy (pozor, nesmí být jalová, jak tomu obvykle v našich podmínkách bývá). Přes zimu je necháme při teplotě kolem 5°C a před jarem vmícháme do vlhkého písku, necháme 14 dní stratifikovat a pak lze vysévat pod 1cm vrstvu vlhkého rašelinopísčitého substrátu. Řízky se silnějším průměrem a s patkou se odbírají před silnějšími mrazy. Přes zimu se nechají ve vlhkém písku při teplotě kolem 5°C. Sázíme brzy na jaře do vlhkého substrátu.

Platanus aceroides

Vymřelý třetihorní druh.

Platanus chiapensis

oblasti: Guatemala, JV Mexiko

Pochází z jihovýchodu Mexika a Guatemaly. Roste v podobě stromu. Dorůstá výšky do 45m při průměru kmene až 2m. Borka je bleděšedá až bílá a odlupuje se. Větve jsou v mládí hnědočervené, plstnaté, později holé. Listy jsou vejčité, hluboce 3laločné, dlouhé 9 - 23cm, široké 6 - 19cm, laloky jsou špičaté, zpravidla celokrajné, spodní strana je plstnatá, báze je tupá až uťatá, klínovitě sbíhavá a řapíky jsou silné, dlouhé 2 - 6cm. Květenství má délku do 25cm, tvoří jej 3 - 5 kulovitých hlávek o průměru 2,5 - 3cm s 1 - 2cm dlouhými stopkami, nažky jsou dlouhé 5 - 6mm a na horní straně ochlupené.

Platanus gentryi

Platanus kerrii (Platan Kerrův)

oblasti: Laos, Vietnam

Pochází z Laosu a Vietnamu.

Platanus mexicana (Platan mexický)

synonyma: *P. chiapensis*, *P. lindeniana*, *P. oaxacana*, *P. occidentalis* var. *lindeniana*, *P. occidentalis*

var. mexicana, P. orientalis var. lindeniana

oblasti: Oaxaca, Střední Mexiko, SV Mexiko

Roste v Mexiku v podobě stromu. Dorůstá výšky 20 - 30 (i 40)m. Větve jsou v mládí rezavě ochlupené. Palisty jsou 2klanné. Listy jsou 3 - 5laločné s 3mi nervy, celokrajné nebo řídce zubaté, zelené, lesklé, dlouhé i široké 12 - 18 (i 20)cm, v mládí plstnaté, laloky jsou 3úhlé, špičaté, vzpřímené, centrální stejné délky i šířky, báze uťatá nebo zakulacená a řapíky jsou dlouhé (2 -) 4 - 5 (i 6)cm. Květenství tvoří samostatné nebo párovité hlávky na 8 - 14cm stopce, samčí hlávky mají v průměru 0,6 - 1cm, samičí jsou přisedlé, v průměru mají 2,5 - 3,5cm, nažky jsou dlouhé 6 - 8mm a na vrcholu ochlupené. Existuje vnitrodruhový taxon:

- 'Alamo'

Platanus neptuni (Platan Neptunův)

Vyhynulý druh.

Platanus occidentalis (Platan západní)

synonyma: P. excelsa, P. integrifolia, P. lobata, P. orientalis var. occidentalis, P. pyramidalis

oblasti: Alabama, Arkansas, Connecticut, Delaware, Florida, Georgia, Illinois, Indiana, Iowa, Jižní Karolína, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Massachusetts, Mexiko, Michigan, Mississippi, Missouri, Nebraska, New Hampshire, New Jersey, New York, Ohio, Oklahoma, Ontario, Pennsylvania, Rhode Island, Severní Karolína, Tennessee, Texas, Vermont, Virginie, Wisconsin, Západní Virginie

Roste v Mexiku, na východě USA a v jihovýchodní Kanadě v podobě stromu s vejčitou korunou. Dorůstá výšky 40 (i 50)m. Kůra se odlupuje pouze v malé šupinách. Listy jsou bledězelené, 3 (5 - 7)laločné či -klané, vzácně i bez laloků, široké 6 - 25 (i 40)cm, střední lalok má 1/2 - 2/3 délku čepele, je kratší než široký, na okraji hrubě chobotnatě zubatý (i celokrajný) a řapíky jsou dlouhé 4 (i 7 - 12)cm. Květy bývají 4 - 6tičetné, samčí mají kališní i korunní lístky drobné, samičí květy mají kališní lístky také drobné, ale korunní lístky jsou 4 - 5x delší. Plodenství je 1 (i 2 - 3)četné, není ježaté, má 8 - 16cm stopku, průměr 3cm a oříšky bývají dlouhé 0,8 - 1cm. Existují vnitrodruhové taxony:

- var. glabrata/P. densicoma/P. glabrata - Iowa až Mexiko; listy menší, tužší, hlouběji laločnaté, báze zpravidla uťatá se špičatými zpravidla celokrajnými (i hrubě až řídce zubatými) laloky do 1/3

- 'Obelisk' - výška 20 - 30cm, šířka 6 - 10 (i 12)m; větve vzpřímené; listy 3laločné, velké, tuhé; rychlý růst

- 'Silverwood'/'Grenickel' - výška 25 - 30m; borka v odstínech bílé a béžové, také hnědožluté a hnědé

Množí se semeny sbíranými od listopadu před mrazy (pozor, nesmí být jalová, jak tomu obvykle v našich podmínkách bývá). Přes zimu je necháme při teplotě kolem 5°C a před jarem vmícháme do vlhkého písku, necháme 14 dní stratifikovat a pak lze vysévat pod 1cm vrstvu vlhkého rašelinopísčitého substrátu. Řízky se silnějším průměrem a s patkou se odbírají před silnějšími mrazy. Přes zimu se nechají ve vlhkém písku při teplotě kolem 5°C. Sázíme brzy na jaře do vlhkého substrátu.

Platanus orientalis (Platan východní)

synonyma: *P. digitata*, *P. digitifolia*, *P. orientalis*

oblasti: Afganistán, Arménie, Bulharsko, Írán, Jugoslávie, Kavkaz, Kréta, Kypr, Malá Asie (Anatolie), Řecko, S Indie

Pochází z horských lesů jihovýchodu Evropy a jihozápadní Asie. Patří mezi opadavé a jednodomé stromy s rozložitou širokou korunou. Dorůstá výšky 18 - 30m a šířky 25m. Kůra se odlupuje ve velkých kusech, staré exempláře pouze šupinovitě. Větve jsou pokřivené, větvičky vodorovné, v mládí žlutohnědě plstnaté. Listy jsou (3 -) 5 - 7laločné, široké 9 - 25cm, laloky jsou delší než širší, středový je více než 2x delší než široký, báze bývá klínovitá až mírně 3úhle srdčitá (i uťatá), řapíky jsou dlouhé 3 - 8cm a podzimní barva je hnědorůžovofialová až bleděhnědá. Květenství tvoří kulovité ježaté strbouly na dlouhých převislých stopkách, samičí vyrůstají po 3 - 7mi ks, je červené, kališní lístky jsou ochlupené, korunní obkopynaté, samčí květenství je žluté. Plodenství je (2 -) 3 - 6tičetné, ježaté, široké 1,5 - 2,5cm, oříšky bývají dlouhé 5 - 7mm, na konci široce kuželovité s 2 - 5mm chmýrem. Existují vnitrodruhové taxony:

- var. *cretica* - Kréta; listy hluboce 5laločné a laloky znovu laločnaté, špičaté, báze víceméně srdčitá; plodenství 2 - 3 (i 4)četné a v průměru má 1,5cm
- var. *cuneata*/*Cuneata*/*P. cuneata* - Řecko, Malá Asie; strom až asymetricky široký vejčitý keř; výška 6 - 10m; listy 3 - 5laločné, báze klínovitá, řapíky krátké
- f. *digitata*/*Digitata*/*P. digitata*/*P. nepalensis* - Kypr, Kavkaz - široce vystoupavě kulovitý v mládí kuželovitý habitus; výška 25m; větve vystoupavé; listy 3 - 5laločné, hluboce vykrajované (v závislosti na velikosti listu), báze klínovitá, uťatá až mírně srdčitá; plodenství 2 - 4 (i 5)tičetné
- '*Insularis*'/var. *insularis*/*P. cretica* - listy dlouhé i široké 25cm, hluboce 3 - 5laločné a znovu asymetricky pilovitě laločnaté; plodenství zpravidla 2 - 3četné a v průměru má 1,5cm
- '*Minaret*'

Má rád teplo.

Množí se semeny sbíranými od listopadu před mrazy (pozor, nesmí být jalová, jak tomu obvykle v našich podmínkách bývá). Přes zimu je necháme při teplotě kolem 5°C a před jarem vmícháme do vlhkého písku, necháme 14 dní stratifikovat a pak lze vysévat pod 1cm vrstvu vlhkého rašelinopísčitého substrátu. Řízky se silnějším průměrem a s patkou se odbírají před silnějšími mrazy. Přes zimu se nechají ve vlhkém písku při teplotě kolem 5°C. Sázíme brzy na jaře do vlhkého substrátu.

Platanus racemosa (Platan hroznatý)

synonyma: *P. californica*, *P. orientalis* var. *racemosa*

oblasti: Kalifornie, Kalifornský záliv, Kalifornský záliv sever

Roste v Kalifornii a Kalifornském poloostrově v podobě stromu. Dorůstá výšky 20 - 30 (i 40)m. Borka je drsná, v mládí hladká, světlá a později tmavá. Větve jsou v mládí ochlupené. Palisty mohou být zubaté a dlouhé 2 - 3cm. Listy jsou tmavězelené, hluboce 3 - 5laločné, tlusté, tuhé, široké 15 - 30cm, na spodní straně bledší, ochlupené, laloky úzké, celokrajné až řídce zubaté, zpravidla delší než široké, špičaté, střední je 2x delší než široký, min. z 1/2 délky čepele, báze srdčitá až uťatá a řapíky jsou ochlupené, dlouhé 5 - 8cm. Plodenství je (1 -) 2 - 7mičetné, hlávky mají v průměru 2 - 3cm, nažky jsou dlouhé 0,7 - 1cm a chlupy mají délku cca 5mm.

Platanus rzedowskii

oblasti: V Mexiko

Pochází z východního Mexika.

Platanus wrightii

oblasti: Arizona, Nové Mexiko, S Mexiko

Roste v podobě stromu na hranicích Mexika a USA. Dorůstá výška do 25m. Borka je hladká, světlá, později drsná a tmavá. Větve jsou v mládí ochlupené. Palisty jsou zubaté nebo laločnaté. Listy jsou tmavězelené, hluboce 3 - 7milaločné, dlouhé 9 - 25cm, široké 9 - 30cm, na spodní straně ochlupené, laloky kopinaté, celokrajné až řídce zubaté, delší než širší, špičaté a řapíky jsou zprvu ochlupené. Plodenství je (1 -) 2 - 4četné, hlávky mohou být stopkaté, v průměru mají do 2cm, nažky jsou dlouhé 5 - 8mm a bazální chlupy jsou dlouhé 3 - 5mm.

Platanus x hispanica (Platan javorolistý)

synonyma: P. hybrida, P. x acerifolia

oblasti: Andalusie, Indie, JV Evropa, Severní Amerika, Střední střeozemí

Je považován za křížence P. orientalis x P. occidentalis. Může se ovšem také jednat o potomka vymřelého P. aceroides. Dožívá se několika stovek let. Patří mezi opadavé rostliny. Dosahuje výšky 35 - 40 (i 50)m a šířky 25 - 35m v široce rozkladitém sloupovitém habitu. Kůra je složená z několika vrstev v barvě šedé, hnědé a béžové a postupem času dochází k odlupování zejména v sudých letech. V případě potřeby dokáže v suchém období i kůra plnit úlohu fotosyntézy. Tím se vytváří skvrnitě zabarvení. Listy jsou široce vejčité, 3 - 5 (i 7)milaločné či -klané, široké 10 - 28cm, lesklé, laloky jsou 3úhlé, střední lalok je delší i širší, okraj je chobotnatě zubatý až celokrajný, báze zpravidla uťatá, klínovitá až mírně srdčitá a řapíky jsou dlouhé 3 - 10cm. Květy bývají 4četné, samčí mají kališní lístky vejčité, ochlupené, 1/2 délky korunních, korunní lístky podlouhlé, žluté a samičí červené Plodenství je kulovité, ježaté, má průměr 2,5 - 3,5cm, vyrůstá po (1 -) 2 (i 3)ks na 1 stopce, oříšky jsou dlouhé 0,6 - 1,1cm a na konci jsou široce kuželovité s chmýrem o délce 2 - 5mm. Nevytváří plný stín, koruna je propustná. Existují vnitrodruhové taxony:

- 'Ace Of Clubs' - listy silně rozeklané až do 1/2 délky, podzimní barva je žlutá
- 'Alphen's Globe' - keřovitý hustý habitus s pravidelnou kulovitou až široce vejčitou korunou; výška 8 - 10m, šířka do 10m; listy užší, zpravidla 3laločné, okraje postranních laloků se mírně svírají ke středu, podzimní barva žlutohnědá; květy ani plody nejsou známe
- 'Augustine Henry' - zakrslý habitus; větve převíslé; listy 5tilaločné, modrozelené, široké 25 - 35cm, na spodní straně v mládí plstnaté
- 'Bloodgood' - široce pyramidální habitus; výška 21 - 30m, šířka 18 - 21m; listy zelené, na podzim žlutohnědé; odolnější na antraknózu
- 'Cantabrigiensis'/P. cantabrigiensis - listy menší, hlouběji laločnaté, jemnější, na bázi uťaté
- 'Columbia' - vysoká odolnost na choroby
- 'Dortmund'/'Tremonia' - úzce kuželovitý habitus; výška 15 - 20m, šířka 7 - 10m; rychlý růst
- 'Hispanica'/var. hispanica - výška do 35m; listy 5tilaločné, široké do 30cm, laloky zubaté, báze uťatá až mírně srdčitá, žilnatina na spodní straně s řapíky vytrvale ochlupená
- 'Huissen' - koruna eliptická až široce eliptická; výška 20 - 30m, šířka 15m; listy 3 - 5tilaločné, na podzim žlutohnědé
- 'Kelseyana'/f. aureovariegata/f. kelseyana/P. x aureovariegata - listy žlutopestré, skvrnitě i tečkované

- 'Liberty' - pyramidální habitus; výška do 15m, šířka 18m
- 'Metzam'/'Metroshade' - listy při rašení načervenalé, později zelené
- 'Mirkovec' - zakrslý habitus; listy v létě načervenalé, na podzim růžovofialové; pomalý růst
- 'Platanor'/'Vallis Clausa' - odolný na choroby, méně na plísně
- 'Pyramidalis'/f. fastigiata/f. pyramidalis - protáhlá vejčitá zaoblená koruna; výška 15 - 20m, šířka 10 - 12m; spodní větve nejsou převislé; listy zpravidla 3laločné, širší než delší, báze zakulacená
- 'Rockford Road'/'Grejtn' - výška 18 - 23m; borka bělejší se světlejšími béžovými až hnědožlutými skvrnami
- 'Suttneri'/f. argenteovariagata/f. suttneri - výška do 15m; listy jemně tečkované a skvrnitě, v mládí bledězelené až narůžovělé, méně pestré
- 'Yarwood' - odolný na choroby

Má rád vápnité půdy se spodní vodou a slunná chráněná místa. Je odolný vůči znečištěnému vzduchu.

Množí se semeny sbíranými od listopadu před mrazy (pozor, nesmí být jalová, jak tomu obvykle v našich podmínkách bývá). Přes zimu je necháme při teplotě kolem 5°C a před jarem vmícháme do vlhkého písku, necháme 14 dní stratifikovat a pak lze vysévat pod 1cm vrstvu vlhkého rašelinopísčitého substrátu. Řízky se silnějším průměrem a s patkou se odbírají před silnějšími mrazy. Přes zimu se nechají ve vlhkém písku při teplotě kolem 5°C. Sázíme brzy na jaře do vlhkého substrátu.

Další informace:

<http://botanika.wendys.cz/kytky/K646.php>

<http://botany.cz/cs/platanus-hispanica/>

<http://databaze.dendrologie.cz/index.php?menu=4&id=49>

http://www.uspza.cz/index_sub.php?id=10392

<https://www.rostliny.net/>